

Долу, в отразеното небе

Онзи ден се случи едно събитие, което бе отразено във Фейсбука, но не и в цялото му великолепие. Ако позволите, ще разкажа.

Закъснях и залата бе пълна. Литературният критик бе получил страшна уртикария от въздуха в помещението или от някое случайно ръкостискане и бързаше да приключи с представянето на книгата. Лицето му бе на червени петна. Малко е да се каже, че редеше хвалебствени думи. Той подреждаше мислите си в една спираловидна логика, която можеше да бъде разбрана само от най-начетените в залата, и успяваше при всяко възкачване на спиралата да намери още по-изискани похвали за авторката. Тя мигаше приветливо. Бе облечена модно елегантно и неспасяемо бедно. Лицето ѝ стоически грееше под напора на смесени чувства.

В публиката имаше младежи, които приемаха всяка дума за истина. Имаше обикновени хорица, които по навик потропваха от крак на крак. Имаше представител на Културата, на когото речта на критика се стори прекалено дълга. Всъщност той не беше от Културата, а от Образованието. Бе дошъл да замести един колега. Неговата тясна специалност не бе литературата, а програмата за предучилищните паралелки. Тъй като тази програма в същината си не се променяше, всеки нов на този пост в министерството се занимаваше да състави ново и по-изчерпателно название на иначе простото „седмична програма“. Експертът бе съставил следно-

то название: „Седмично разпределение на задължителните регламентирани и нерегламентирани в дните на седмицата ситуации по образователни направления при полудневна организация на взаимодействието“^{*}

Сами разбирате, че след като експертът бе успял да създаде такъв шедевър, то думите на критика му звучаха постно.

Другите все още слушаха внимателно представянето на книгата.

– Каква е тази безпардонна измислица? Къде са доказателствата? – извика един от залата.

Критикът продължи, без да го удостои с внимание.

– Истината е, че този текст е празен – извика пак онзи. Гласът му не търпеше възражения.

– Млък да чуем! – каза му някой.

– Какво още искате да чуете?! – извика натрапникът.

– Добре, ще отговоря – каза критикът помирително. – Този текст е многопластов. При внимателен прочит се вижда, че произведението крие много; наративът е приютил алюзии, скрити метафори...

– Да бе, да, знам ги тия – каза нарушителят на спокойствието.

– Я млък! – скараха му се пак.

Грубиянът не смяташе да млъкне. Разпори публиката, излезе пред микрофона, замълча, за да събере погледите, и започна:

– Знам ги тия трикове. Говорите напразно, всеки може тъй. При четене, ще кажете, пинеалната жлеза на автора

^{*} Название на седмичната програма на предучилищна паралелка. Текстът е взет от реално съществуващ документ, циркулиращ из предучилищни класове и спуснат от по-висш разум. Блестящата мъдрост на този текст дори и след сто години, ще е недостижима за умовете на шестгодишните, камо ли пък на техните родители, свикнали да търсят логика във всичко.

се забива в очите на четящите, пробужда ги до място със смисъл и оттам потичат фабули. Читателите започват да разбират извисеното в иначе простичките думи. Така, така, тук има смисъл, казват си те, и дузина измамни неща възникват едновременно в света. Авторът тях нито ги е мислил, нито ги е казал. Та кой може да предвиди свободните асоциации, които думите поражда? Писателят? Какво да кажем за него? – Говорещият погледна авторката. – Дългите пипала на изкривено възприятие са полазили тази жена, писател или компонист на думи, и тя мисли, че е гений или поне слуга на някой мъдър бог. Но има отплата за тази заблуда, скъпа. Писателят прилича донякъде на пияница, който си мисли, че като си върне бутилките, ще забогатее. Но не става тъй. Пишещият работи в девалвираща валута. Винаги получава старите пари.

– Аз те познавам – обърна се една жена от залата към говорещия, – ти си този, който се самоуби.

– Да, обаче съм тук с минимални телесни загуби и запазен ум. Имам петдесет шева, но съм същият, че и отгоре – викна човекът пред микрофона. – Аз съм псевдоним на предишния си Аз. Под псевдоним лесно се казват всякакви неприлични и неудобни работи и затова съм тук. Искам като мен всички автори да се самоубият веднъж завинаги и после, като оживеят, да не се държат така супериорно като олигофрени сред пълни идиоти. Всичко е относително, казвате вие, ама не е! Хората напоследък деградираят осезаемо. Я се вижте всички. Кога преди залите са миришели на мърша и клозет, а?! Откога стана така, че всяко културно събитие смърди на обор?

В залата доста от посетителите бяха изклошарявали, не бяха яли като хората от дни и мисли за самоубийство им бяха минали набързо през главите, та почувстваха говоре-

щия близък. Загледаха го уважително, с универсалното изражение на слепци, слушащи Вагнер.

– Знаете ли – продължи човекът, – че когато Дикенс е чел пред публика, дамите са припадали, а мъжете са получавали конвулсии. Кой е обяснявал на събралите се скритото в текста, когато думите са ги удряли като докерски юмрук? Наивници, ще кажете. Припадничави, селски хора, ама не, не са били такива. Думите едно време са имали смисъл и са звучали едно към едно. Кой тогава е работил другите с евфемизми? Никой. Долу евфемизмите – каза човекът, слезе от подиума и си тръгна.

– Остани за коктейла поне – каза му една сродна душа.

– Какви коктейли, бе?! – отвърна онзи. – Тук няма коктейли, има само вино.

Експертът от Образованието също си тръгна. Той проиграваше в ума си многопластовите значения на измисления от него термин „полудневно взаимодействие“. Ето например, сети се той, ако шестгодишното дете срещне на улицата първата си учителка и ѝ каже весело „Здравейте, госпожо!“, то тя с пълно право може да му отвърне: „Детенце, сега сме извън полудневния цикъл на взаимодействие, така че я се пръждосвай“.

Хасинто Хусто и Дяволът

В боя на петли след Задушница, преминал тайно, но много шумно, петелът на Хасинто Хусто победил петела на някой си полковник Буендия и Хасинто получил много пари.

Без никакво познание за предстоящото или идея какво прави, Хасинто влязъл в антикварния магазин и си купил един полилей. Да се купуват чужди вещи, стояли в нечий дом, си е непредвидимо действие и не е препоръчително, но да не ставаме мистици още в началото. То и предметът има нужда, като влезе в нов дом, да се сети за забравените си предназначения, а полилеят, знаете, е една високомерна вещ, която винаги гледа надменно отгоре.

Дон Хусто изхвърлил стария полилей от ковано желязо и сложил тоя, за който да се каже, че бил артдеко, му е малко, защото бил по-пищен от това. Той имал много извивки и висулки и като страховит паяк се залепил за тавана. Хасинто търсел точно това – една вещ, която не оставя хората равнодушни. Вечерта запалил лампите и полилеят излял разноцветни вързопи светлина, които създали накъсани и изнервящи кръпки по стените. И това е ефект, рекъл Хасинто, и отишъл в другата стая, където всичко било по-спокойно.

На следващата сутрин, като влязъл в стаята, видял на стената сянката на дявол. Дяволът бил според католическата норма на Дюрер и го гледал втренчено. Хасинто се стреснал,

но после се засмял; та това била сянката на полилея. Слънцето отвън греело право в него. Дръпнал пердетата и сянката изчезнала, отворил ги пак и тя се появила, което не е чудно, защото такава е природата на сенките. Дон Хусто обаче искал да провери, защото нещо го терзало.

Дяволът не бил от най-страшните. Той бил един дявол от седемнадесети век, а ние днес сме свикнали на къде по-страшни лица и събития. Сянката си имала изплезен език и рога, разбира се, и като за сянка била съвсем достоверен дявол, който успял да разтрепери мартинките на Хасинто.

С една неприсъща му боязън той взел стол, покачил се на него, за да достигне полилея, и успял да завърти тялото му спрямо окачването. Убеден, че сянката се е деформирала и с нея е свършено, скочил от стола. Погледнал пак стената и не повярвал на очите си. Сянката на стената, без никаква деформация, се била преместила точно над леглото му и оттам го гледал все така втрещено дяволът. Хасинто се качил пак на стола, завъртял тялото на полилея, слязъл и пак същото – сянката оставала непокътната във формата и излъчването си и само се местела по стената. Кожата на Хасинто настръхнала и той се сетил, че заприличва на бойния си петел Рамон преди схватка. Само че петелът си имал равен враг, а Хасинто имал насреща си това, което в бизнес договорите се нарича непреодолима сила.

Хасинто седнал на стола да си поеме дъх и гледал сянката със страх – да не се раздвижи. Дяволът го гледал, но не мърдал. Нещо илюзорно витаело във въздуха и сякаш някой се присмивал зад гърба му. Той станал, дръпнал пердетата да скрие слънцето, но сянката не изчезнала веднага, а след малко. Хасинто избягал от стаята.

След два дни събрал смелост и влязъл в стаята с едно разпятие. Заковал един пирон и закачил разпятието точно там, където падала рогатата сянка. В стаята се чули удари като от чук, който биел ту тук, ту там, а някои от ударите, за негов ужас, били по неговата глава. Били невидими почуквания, карамба. Полилеят звънтял, стъклените аплици вибрирали, а разпятието се клатело като махало, закачено за пилона. Хасинто пак избягал.

Спял в другата стая и си мислел, че едно е да организиращ бой с петли, а друго е да сложиш тия две същности да воюват една с друга. И двете, Хасинто, не ти принадлежат, казал си. Те са над теб и не се прави така. Влязъл в стаята и изнесъл разпятието, за да му олекне на съвестта.

Дал си сметка също, че може веднага да изхвърли полилея на боклука и така ритуално да се освободи от пъклената вещ, защото ясно е казано, че властта на тези сили е само дотам, докъдето ни привличат, а ако решим да се освободим от тях, те нямат власт над нас.

Влязъл в стаята с намерението да изхвърли полилея заедно с проклетата му сянка и като отворил вратата, петлето Рамон се втурнало вътре заедно с него, настръхнало като за бой, започнало да скача и да кълве очите на дявола. Ха! Дон Хусто събрал цялата си смелост, за да остане и да наблюдава това чудо, което скоро се превърнало в истински бой, защото дяволът не понасял търпеливо кълването, озъбил се малко като куче и с невидими удари изпращал петела на земята. Хасинто не можел да гледа как удрят любимия му петел.

Ти кого ще удриш, бе! – изкрещял Хасинто и ударил с юмрук стената, там, където била сянката. Ръката му влязла в стената. Той я дръпнал и ударил пак с все сила. Мазилката

съвсем се разкъртила и в стената зейнала ниша. Сянката изведнъж изчезнала. Хасинто погледнал в нишата, бръкнал и извадил отвътре една прашна книга. Когато се успокоил и видял, че сянката няма намерение да се връща, разгърнал книгата. В нея пишело за неговия познайник, полковник Буендия. Книгата обаче, оказало се, била объркана. Според нея полковникът живеел в мизерия, не получавал пенсията си и още по-странно – петелът на Буендия никога не бил влизал в бой с петела на Хасинто. Какво дяволско съвпадение, заключил Хасинто Хусто. Героите са същите, селото същото, а са описани съвсем неверни събития. Дяволска работа.

Хасинто решил да провери една метафизична хипотеза, откачил полилея от тавана, сложил го в един чувал и се запътил към къщата на Буендия, за да му го подари. Имало шанс, мислел си той, ако тази вещ е при Буендия, да спрат тия мутации в логиката и пространството и всичко да си дойде пак на мястото.